

УДК 351.71

Ніпіаліди-Іщук О.

ВЛАДА І БІЗНЕС: ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено теоретичний і практичний аспекти взаємодії влади і бізнесу. Розглянуто сучасні проблеми взаємозв'язку органів влади та бізнесу й визначено перспективи їх подальшого економічного діалогу. Обґрунтовано застосування індикаторів оцінки ефективності регулювання ведення бізнесу для встановлення взаємозв'язку органів влади й адміністративної діяльності у сфері регуляторної політики та розвитку підприємництва.

Ключові слова: взаємодія влади та бізнесу, діалог, підприємництво, регуляторна політика.

Останнім часом актуалізується питання побудови ефективних відносин між органами державної влади та бізнесу. В Україні є певні складові економічного діалогу, проте він поки не отримав належного рівня і цілісності. Влада та бізнес мають спілкуватися саме у формі діалогу – рівноправного обміну думками двох сторін, а не у формі диктату, як це, зазвичай, відбувається в Україні.

Ефективний взаємозв'язок влади та бізнесу неможливий без громадських об'єднань підприємців, які мають стати надійними виразниками й ефективними захисниками інтересів бізнесу. Проте в Україні якість роботи громадських об'єднань бізнесу, попри відчутне зростання їх кількості, все ще важко назвати ефективною. Інститути громадянського суспільства, що представляють інтереси бізнесу, – це головні важелі розвитку діалогу між владою та бізнесом. Влада повинна бути, перш за все, зацікавлена в активному розвитку реального й постійного діалогу з бізнесом. Тому громадські організації мають працювати над підвищенням своєї ефективності, запроваджувати сучасні технології менеджменту, розширювати аспект громадських послуг, постійно тримати руку на «пульсі» найактуальніших проблем, розробляти переконливі аргументи на користь інтересів бізнесу та домагатися їх врахування [4].

У сучасній економічній, політологічній, правовій і державно-управлінській літературі представлений достатньо широкий спектр наукових публікацій, що охоплює різні управлінські аспекти взаємодії влади та бізнесу. Специфіка взаємозалежного розвитку державних і приватних інститутів у контексті сучасних вимог управління економікою країни, взаємозв'язок влади та бізнесу в процесі формування стратегії і програми соціально-економічного розвитку регіонів розкрита в дослідженнях Л. Абалкіна, В. Бабаєва, Н. Діденко, С. Глазєва,

П. Надолішнього, А. Нікітаєва, Н. Піроженко, В. Радаєва, Ф. Шамхалова, А. Шохіна, В. Якимця, Є. Ясіна та інших науковців.

Питання державної підтримки підприємництва в Україні й провідних країн світу висвітлюють на сторінках наукових видань вітчизняні вчені В. Озаринська, З. Варналій, В. Герасимчук, В. Ляшенко, Т. Некрасова, І. Труш, Г. Колесник, М. Казим, І. Матюшко, Н. Чала, Н. Ясинська та ін. Крім цього, є наукові праці, присвячені державній підтримці малого бізнесу в конкретних галузях. Однак недостатньо вивченою залишається проблема здійснення ефективної регуляторної політики з питань відносин між органами влади та бізнесу в Україні, що робить обрану тему особливо актуальною.

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів взаємодії влади та бізнесу в сучасних умовах. А також визначення проблемних питань взаємозв'язку центральних та місцевих органів виконавчої влади з підприємницькими структурами, надання пропозицій щодо ефективної державної підтримки.

З 2000 р., після прийняття Указу про засади державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності розширилися підстави для діалогу влади й бізнесу. Відповідно до вимог цього Указу, кожен регуляторний акт з питань підприємництва скеровували на обов'язкове погодження з Держпідприємництвом, а всіх розробників проектів регуляторних актів зобов'язували за спеціальною процедурою аналізувати регуляторний вплив, який є інструментом оцінки економічної ефективності рішень влади. Ще одним фактором розвитку діалогу влади й бізнесу стало запровадження в Україні календарного професійного свята – Дня підприємця, яке традиційно святкують у першу неділю вересня. Цей захід, незважаючи на його певну формальність, усе ж активно спонукає владу до визнання і вшанування важливого соціального статусу підприємця як людини, котра створює ринкові цінності, відкриває нові робочі місця, прискорює соціально-економічний розвиток країни, наповнює державний та місцевий бюджети результатами своєї праці, проявляє економічну винахідливість і подає яскравий приклад самоорганізації та сумлінної праці.

Нині Україна має багато нормативних актів, значна частина яких регулює саме підприємницьку діяльність. Наведемо перелік лише основних правових документів, у яких тим чи іншим чином визначені питання організації діалогу влади та бізнесу:

- ✓ Конституція України (право громадян на участь в управлінні державними справами);
- ✓ Закон України про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва від 21. 12. 2000 р. (запроваджено на центральному й місцевому рівні систему цільових бюджетних програм розвитку підприємництва, в розробленні та реалізації яких мають брати участь представники бізнесу);
- ✓ Закон України про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності від 11. 09. 2003 р. (визначено значні обсяги прав підприємців та їх об'єднань у реалізації регуляторної політики);

- ✓ Закон України про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні від 21. 12. 2012 р. Зокрема, в ст. 12–15 цього Закону зазначено, що державна підтримка передбачає формування програм, в яких визначено її механізм. Основними видами державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва є фінансова, інформаційна, консультаційна й правова підтримки [1].

Даний процес фінансування програмних заходів має супроводжуватися зовнішнім громадським наглядом і контролем з метою усунення можливостей корупції та неефективного використання бюджетних коштів, підвищення актуальності й результативності програмних заходів і забезпечення їх позитивних соціально-економічних результатів.

Нині ми маємо неефективну систему державного контролю, яку потрібно змінити, забезпечити ефективний контроль, зниження тиску на бізнес. Представники бізнесу говорять про те, що тиск з боку великої кількості контролюючих структур залишається серйозним.

Зокрема, новий уряд запропонував реформу системи контрольних повноважень центральних органів виконавчої влади, яка охоплює:

- ✓ підготовку цільової моделі системи центральних органів виконавчої влади;
- ✓ оптимізацію центральних органів виконавчої влади;
- ✓ скорочення кількості функцій та усунення їх дублювань;
- ✓ передачу частини повноважень на місцевий рівень/саморегульовані організації [2].

Так, згідно з ухваленою у вересні 2014 р. постановою КМУ щодо оптимізації державних органів у системі центральних органів виконавчої влади функціонуватимуть 16 міністерств, 38 інших центральних органів виконавчої влади та 4 центральних органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (Антимонопольний комітет України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Фонд державного майна України й Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації).

Йдеться про створення таких чотирьох органів: Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державної служби з безпеки на транспорті, Державного агентства з управління природними ресурсами та Державної служби з питань праці (див. рис. 1).

Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів створять шляхом злиття чотирьох центральних органів виконавчої влади, а саме:

- ✓ Державної санітарно-епідеміологічної служби України;
- ✓ Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України;
- ✓ Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів;
- ✓ Державної інспекції сільського господарства України.

Державна служба з безпеки на транспорті, найімовірніше, не дорахується Державної авіаційної служби. Зважаючи на передовий досвід розвинутих європейських країн, така реорганізація Державіаслужби є недоцільною.

Зрештою, далеко не всі функції «злитих» відомств будуть передані наступникам. Більша частина функціоналу Держсільгоспінспекції дістанеться Держслужбі з питань безпечності харчових продуктів. Такі «потокі» як нагляд за землеустроєм та охорона родючості ґрунтів перейдуть до екологічної інспекції.

Рис. 1. Реформування центральних органів виконавчої влади [3]

Окрім того, Постановою КМУ про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади № 442 від 10. 09. 2014 р. для підвищення ефективності реалізації політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігові (які стосуються безпосередньо охорони здоров'я населення) та посилення відповідальності за її здійснення, з метою скорочення чисельності управлінського апарату і витрат на його утримання запропоновано утворити Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками шляхом злиття Державної служби України з лікарських засобів та Державної служби України з контролю за наркотиками. При цьому функції формування державної політики з питань обігу наркотичних засобів, психотроп-

них речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також координації діяльності органів виконавчої влади з цих питань буде покладено на МОЗ України, як і повноваження з питань епідемічного благополуччя населення у сфері охорони здоров'я. Одночасно з цим профільне міністерство не здійснюватиме державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності.

Також заплановано, що буде ліквідовано 8 центральних органів виконавчої влади, серед яких Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань, функції якої доручать МОЗ України. Крім того, передбачено ліквідувати Державну службу України з питань захисту персональних даних, Державну інспекцію України з контролю за цінами, передавши функції моніторингу динаміки цін (тарифів) на споживчому ринку Державній службі статистики України. Пенсійний фонд України буде перейменовано у Фонд соціального страхування України. Більшість інших служб та інспекцій реорганізують шляхом злиття [2].

Доцільно забезпечити реалізацію функціональної спроможності до активної організації взаємозв'язку влади та бізнесу на місцевих рівнях, координаційні ради яких за останні роки зазнали структурного регресу й занепаду, або перетворившись на маловпливові чи бездіяльні придатки до влади, або взагалі припинивши роботу. Поширилися випадки, коли представники бізнесу, які належать до цих рад, представляють у владі власні бізнес-інтереси, а не інтереси свого підприємницького сектору, що більше нагадує не цивілізований діалог влади і бізнесу, а корупцію.

На жаль, представники місцевої влади не завжди уявляють, які інструменти розвитку малого бізнесу найкраще застосувати. А підприємці часто не знають, які саме вимоги висловлювати місцевій владі. Пошукові «спільної мови» між владою та бізнесом на місцевому рівні, налагодженню соціального й міжнародного партнерства може посприяти краший досвід регіональної підтримки, яку сьогодні надає місцева влада в різних регіонах України.

Податкові пільги та знижки ставок місцевих податків і зборів, спрощення процедур реєстрації, розширення доступу до ресурсів фінансово-кредитних установ – це непрямі форми фінансової підтримки підприємництва на місцевому рівні. Так, можна запровадити оптимальні ставки місцевих податків, зборів й орендної плати. Зокрема, встановити мінімальні розміри податків та орендної плати для підприємців, які надають побутові послуги або реалізують продукцію власного виробництва. Малі підприємства, котрі обслуговують магазини ветеранів війни, можна звільнити від орендної плати за земельну ділянку та від збору за дозвіл на розміщення об'єкта торгівлі. Запровадити 50% ставку збору за видачу дозволу на розміщення об'єкта торгівлі для тих підприємців та підприємств, які обслуговують шкільні їдальні. А підприємцям, котрі безкоштовно обслуговують інвалідів і пенсіонерів, надати пільги на оренду приміщень, що перебувають у комунальній власності.

Ще один регуляторний засіб стимулювання – скасувати плату за державну реєстрацію при започаткуванні власної справи для громадян зі статусом без-

робітних. Для них можна встановити мінімальну ставку єдиного податку впродовж перших шести місяців діяльності. Зменшити на 50% плату за оренду приміщень для тих підприємців, які вийшли із середовища соціально незахищених верств населення.

Ефективним є також зменшення ставок єдиного податку для підприємців-виробників сільськогосподарської продукції, для підприємців, що надають автотранспортні послуги та ремонтують і будують житло, надають побутові послуги пільговим верствам населення; це стимулюватиме розвиток соціальної сфери. Деякі регіони практикують пільги на торгові патенти гуртової торгівлі для підприємців у сфері побуту, медицини та освіти; зменшення розміру торгового патенту для підприємців, які займаються виробництвом товарів народного споживання [6].

На жаль, інфраструктура державного інформаційного забезпечення в Україні розвинута недостатньо. Такі прості методи поширення інформації, як веб-сайти, брошури та спеціальні віконця, ще не стали за прикладом Євросоюзу загальною практикою у нашій країні.

Для надання інформаційно-консультаційної допомоги малому бізнесові можна започатковувати «дні юридичної допомоги підприємцям», виїзні приймальні, до роботи в яких залучити представників контролюючих органів, регулярні семінари для підприємців, де вони зможуть ознайомитись із законодавчими змінами, створювати в приміщеннях органів місцевої влади куточки підприємців, розміщуючи там правові й методичні матеріали. Цікавим є метод створення електронного довідника регіону для підприємців або започаткування на місцевому телебаченні спеціальної освітньої телешколи для навчання підприємців та інформування їх про новини освітньої місцевої політики і висвітлення прикладних питань ведення бізнесу.

Найактивніших лідерів і представників регіональних громадських об'єднань підприємців місцева влада може залучати до співробітництва з представниками закордонних ділових кіл, зокрема до організації міжнародних і міжрегіональних виставок та ділових обмінів досвідом [5, 224].

Слід наголосити на необхідності активізувати співпрацю міжнародних фахівців-практиків та органів місцевого самоврядування, яка передбачає розроблення проекту «Місцевий економічний розвиток міст України» (далі проект МЕРМ), спрямованого на створення сприятливого клімату для економічного розвитку в Україні та зміцнення демократії, що має на меті поліпшити умови й можливості економічного зростання завдяки ефективному врядуванню, яке відповідає інтересам громадян та бізнес-спільноти за активної підтримки з боку центральних органів влади. Проект МЕРМ реалізує із січня 2010 р. до грудня 2014 р. Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Уряду Канади, надаючи підтримку в удосконаленні планування і постачання послуг, що сприяють економічному зростанню й розвитку в тринадцяти українських містах Львівської та Дніпропетровської областей. У процесі реалізації проекту відбуваються тематичні ознайомчі поїздки в провінції Канади, робочі

зустрічі в міністерствах, що займаються муніципальними питаннями і проблемами, задля ознайомлення з досвідом, кращими практиками, моделями муніципального розвитку, які можна реалізувати в умовах України. Також працівники канадських муніципалітетів, залучені на волонтерських засадах, висококваліфіковані канадські консультанти у сфері місцевого економічного розвитку разом з українськими організаціями і консультантами забезпечуватимуть технічну та фінансову підтримку в сфері місцевого економічного розвитку [6].

Це лише поодинокі форми можливої регуляторної підтримки малого бізнесу з боку місцевої влади. Але вони свідчать про те, що адміністративно-економічний управлінський «арсенал» місцевої влади величезний. До того ж, підприємці, якщо вони бачать, що влада стосовно того чи іншого питання проявляє пасивність, мають цілеспрямовано підштовхувати її до підвищення ефективності політики ставлення до малого бізнесу і пропонувати конкретні форми його підтримки й стимулювання його розвитку.

Основними індикаторами для оцінки ефективності регулювання ведення бізнесу можна визначити такі:

- ✓ зменшення кількості не просто чинних регуляторних актів, а – реальних регуляторних, бюрократичних і ресурсних бар'єрів для започаткування та здійснення підприємницької діяльності;
- ✓ створення і розвиток нових ефективних форм та методів взаємодії, партнерства й співробітництва державного, громадського і приватного секторів, без яких неможливе високоякісне державне регулювання в ринкових умовах невизначеності, масштабності проблем і нестачі ресурсів;
- ✓ зростання чисельності прибуткових підприємств та підприємців, збільшення чисельності інноваційних, високотехнологічних малих і середніх підприємств;
- ✓ збільшення кількості суб'єктів господарювання, зростання частки малого бізнесу в забезпеченні зайнятості населення;
- ✓ збільшення кількості створених нових робочих місць, зниження рівня безробіття;
- ✓ зростання доходів населення та рівня суспільного добробуту;
- ✓ детінізація підприємницької діяльності, збільшення податкових надходжень і частки малого бізнесу у ВВП, зростання частки підприємств малого бізнесу у виробничому секторі, активізація господарської кооперації між великим і малим бізнесом;
- ✓ поліпшення інвестиційного середовища й інвестиційної привабливості України та її регіонів [4].

Підсумовуючи, визначимо, що ефективний взаємозв'язок влади й бізнесу в Україні має передбачати встановлення чітких (кількісних та якісних) критеріальних зв'язків між бажаним і фактичним рівнем ефективності органів влади й адміністративної діяльності у сфері регуляторної політики та розвитку підприємства. Проведення з використанням подібних індикаторів незалежних зов-

нішніх моніторинрів оцінки якості адміністративної діяльності – ще одна конкретна й важлива форма діалогу влади та бізнесу, яку необхідно запроваджувати й розвивати в Україні.

Nipialidi-Ischyk O. Government and business: effective methods for regulatory policy in the field of entrepreneurship. Explores the theoretical and practical aspects of cooperation between government and business. The modern problem of the relationship of government and business and Prospects of further economic dialogue. Application of the indicators of an effective regulatory business to establish the relationship of government and administrative activities in regulatory policy and entrepreneurship development.

Key words: government and business interaction, dialogue, business, regulatory policies.

Нипіаліди-Ищук О. Ю. Власть и бизнес: эффективные методы регуляторной политики в сфере предпринимательской деятельности. Исследованы теоретический и практический аспекты взаимодействия власти и бизнеса. Рассмотрены современные проблемы взаимосвязи органов власти и бизнеса и определены перспективы их дальнейшего экономического диалога. Обосновано применение индикаторов оценки эффективности регулирования ведения бизнеса для установления взаимосвязи органов власти и административной деятельности в сфере регуляторной политики и развития предпринимательства.

Ключевые слова: взаимодействие власти и бизнеса, диалог, предпринимательство, регуляторная политика.

Література

1. Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22. 03. 2012 р. № 4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
2. Горбунова К. Деретуляція бізнесу: Уряд має намір скоротити контролюючі центральні органи влади [Електронний ресурс] / К. Горбунова. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.
3. Денков Д. Передвиборна оптимізація контролерів [Електронний ресурс] / Д. Денков. – Режим доступу : www.epravda.com.ua.
4. Кужель О. Діалог влади і бізнесу в Україні: здобутки, проблеми, актуальні форми й механізми розвитку [Електронний ресурс] / О. Кужель. – Режим доступу : www.academia.org.ua.
5. Кравченко О. А. Формування основних пріоритетів державної підтримки малого бізнесу в Україні / О. А. Кравченко // Праці Одеського політехнічного університету. – 2011. – № 1 (35). – С. 223–228.
6. Малий бізнес та інституції місцевого розвитку як рецепт успіху [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://amer-burshtyn.org.ua/>.
7. Models to reduce the disproportionate regulatory burden on SMEs. Report of the Expert Group / European Commission. Enterprise and Industry Directorate General. – Brussel, 2007. – 59 p.